

ספר
זְקוּן יִשְׂרָאֵל בְּהִלְכָתוֹ
בְּעֵינֵי גְלוּת וְגְדוּל הַזְקוּן
חלק א'

הספר הזה, אשר אני מגיש לפניכם היום, הוא רכזו מכל ספרי הפוסקים, חדשים גם ישנים, מראשון שבראשונים, עד אחרון שבאחרונים, [בפרט מספר הנדמ"ח "הדרת פנים - זקן", אשר צלל במים אדירים, והעלה פנינים יקרים, במקצוע הלזו, לא הניח מקום להתגדר, העמיק והרחיב, כיד ד' הטובה עליו, ואשרי חלקו]. תמצית כל הנשנה בדבריהם, בענין גלות שער הזקן, בין על ידי תערה, בין במספרים, ובין בסם, ושאר אופני גלות.

כל האסורים, וצדדי חמר, שנאמרו בנטילת הזקן, הן גוף האסור של כל תשחית, והן אסורים חיצוניים, כמו "לא ילבש גבר", ו"בחקתיהם לא תלכו", אסור "מראית העין", "מקור מנהג הגלות", ו"חלוקי מנהגים בארצות שונות", ושאר ענינים המקיפים מקצוע הלזו, ועוד. הכל מסדר בסדר יפה ונעלה, בלשון צח וקל, כדי שירויץ הקורא בו, ובשעה קלה, ירפש המעיין בקיאות גדולה במקצוע גלות הזקן, המסבכת מאד בספרי הפוסקים.

הוצאתי לאור, בהמלכת ה' עלי, בזכות אבותי רבותי הקדושים ז"ע

הק' שלום יודא גראס

רב דקהל "מגן שאול" ד"האלמין", ור"מ ביישיבה וכולל "בית ישעיה", "מכון להוראה בשחיתות ובדיקות".

בעל מחבר הספרים: אפית המצות השלם (י' חלקים), גדולי יהודה (על הלכות ציצית), שאלות ותשובות זבחו זבחי צדק (על הלכות שחיטה ובדיקה), חנוך ישראל סבא (מדריו לחנוך הבנים והבנות), מדריו לצניעות, מזוזת שלום (על הלכות מזוזה), מנוחת שלום (הדרכה לכשרות), מנוחת יהודה (על חמר אסור "הלב עכוס" ו"סימילאק"), נפש ישעיה (על מאכלות אסורות, חלקים), קדושת ישראל (על הלכות יחוד), וש"ס.

בן לאבי אמו"ר הרה"ג הצדיק מורנו הר"ר ישעי' זאב גראס זצ"ל נכד השרף מסטרעליסק, ר' יעקב קאפיל חסיד, הט"ז והב"ח, תוספות יום טוב, רש"י, ולמעלה בקודש עד דוד המלך ע"ה.

יצא לאור בפעם ראשונה בשנת תשל"ט, באידיש, 1000, עותקים, ונדפס באנגלית 3000 עותקים, ובשנת תשמ"א נדפס באידיש, בתוך ספר יצחק לשוח 3000 עותקים ברוקליו, ונדפס באנגלית בתוך ספר השבת בישראל כהלכתו 3000 עותקים, ונדפס באנגלית בתוך ספר אנצקלופדיה להלכות ציצית 3000 עותקים, ונדפס בשנת תשס"א 250.000 באידיש ובאנגלית, וכעת יצא לאור בראשונה בלשון הקודש, אלול שנת תשע"א.

הוצאת:

שע"י "חברה מזכי הרבים העולמי" מפעל עולמי להצלת הדת

מיסודו של הגה"צ רבי שלום יהודה גראס
כ"ק מרן אדמו"ר מהאלמין שליט"א

MIFAL HAZOHAR HOILUMI
CIO CHEVREH MAZAKEI HARABIM HOILUMI
Under The Supervision Of Rabbi Sholom Yehuda Gros
The Head Of The Rabbinical Court Of Holmin

מצוה גדולה לזכות את הרבים

ולפרסם ספרי הזוהר היומי

בבתי כנסיות, בבתי מדרשות, בשמחות, לכל החברים וידידים,
ולכל אחד ואחד מישראל, לקרב הגאולה שלימה בב"א
וכל המזכה את הרבים זוכה לבנים צדיקים
ולכל ההבטחות הרשב"י זיע"א

מכתבי הסכמה מגדולי ישראל, כבר באו בדפוס בשאר
הספרים שהוצאנו לאור וזכרון אחד עולה לכאן ולכאן

"מפעל הזוהר העולמי"

רחוב נהל לכיש 24/8

רמת בית שמש ארץ ישראל

טל: 054-843-6784 / פקס: 02-995-1300

hazohar.com@gmail.com

מִפְתָּחוֹת

- א. פָּרַק א'.....ה
- ב. פָּרַק ב'.....יב
- ג. סְרוּק הַזָּקוֹן.....יב
- ד. נְגִיעַת הַזָּקוֹן בְּשַׁבָּת.....יב
- ה. הַנְּחַת שֵׁעַר הַזָּקוֹן בְּסֶפֶר.....יב
- ו. לְסוּבֵב הַזָּקוֹן.....יג
- ז. סְגוּלוֹת עַל יְדֵי הַזָּקוֹן.....יג
- ח. גְּלוּחַ הַשָּׁפָה.....יג
- ט. פָּרַק ג'.....יג
- י. מְסִירוֹת נֶפֶשׁ לֹא לְגִלַּח זָקוֹן.....יג

ספר זוהר השבת – לאבות ובנים, זקנים עם נערים
 עם לשון הקודש – מנוקד מפסק ומחולק לקטעים
 מסדר על הפרשיות

ספר הזוהר הקדוש חק לישראל דף היומי
 עם לשון הקודש – מנוקד מפסק ומחולק לקטעים
 מסדר על הפרשיות

ספר
זקן ישראל בהלכתו
בענין גלויה וגדיל הזקן

פרק א'

א. הספר "הדרת פנים - זקן" (המכיל קרוב ל-800 צמודים), מונה כ-120 פוסקים הסוברים שגילוח הזקן הוא אסור מן התורה, אפילו ללא תער, ואין הבדל אם מגלחים או מסירים על ידי סם. (עיין שם חלק ב' פרק ב' עמוד ת"ג, מונה והולך בבקיאות נפלאה, רוב מנין ובנין של פוסקי הדורות, מראשון שבראשונים עד אחרון שבאחרונים, מהם, הרמב"ם על פי החינוך, ורוב מפרשי הרמב"ם, רבי יהודה החסיד, יראים, שאלות ותשובות מן השמים, תוס', חינוך, ריטב"א, רא"ש, ספר המנהיג, רשב"א, מגדל עוז, טור, רבינו בחיי, תה"ד, רבינו ירוחם, בית יוסף, מהרש"ל, רמ"א, אריז"ל, ב"ח, מעשה רוקח, מרכבת המשנה, נודע ביהודה, ר' עקיבא איגר, חתם סופר, צ"צ, דברי מלכאל, הגאון מראגאטשאו, בני יששכר, מהרש"ם, דכ"ח, ועוד.)

ב. אפילו הפוסקים האחרים, הסוברים שהאסור הוא רק בתער, בכל אפן יוצא לפי רוב הפוסקים, הן מהעבר והן על פי פוסקי ימינו, שמכשיר הגלוח שמשמש כיום להחליק הפנים, יש לו דין כתער, (כמבואר בספר הנ"ל חלק ב' פרק א' באורך נפלא, בשם הפוסקים והם, החפץ חיים בס' ליקוטי הלכות מכוח כא, שאלות ותשובות צור יעקב להגאון מפראבוונע, הגאון רבי חיים עוזר, חזון איש, מהר"י שטיף, הגאון מטשעבין, הגר"א קאטלער, שאלות ותשובות חלקת יעקב חלק ג', שאלות ותשובות מנחת יצחק, הרב ש"ד, הגאון רי"י קניבסקי, הרב וואזנער, הגר"מ שטערנבוך, הגאון הקדוש מקלויזענבורג, הגאון הקדוש מפאפא, גאב"ד דעבריצין, הגאון אבד"ק קאשוי, הגר"ש אויערבאך, ועוד), ואין פוסק המתיר בפרוש להחליק הפנים. (ע' בספר הנ"ל חלק א' וחלק ב' באורך.)

ג. פוסקים רבים אוסרים להסיר הזקן בסם. (תוספות, ריטב"א, ושיטה מקובצת נזיר נ"ח, ב"ה יו"ד קפ"א, שאלות ותשובות חיים שאל חלק א' סימן נ"ב, מגיד תעלומה ברכות י"א, מהרש"ם חלק ב' רמ"ג, דר"ח שם לעוד כמה וכמה דעות מובא ב"הדרת פנים זקן" חלק ב' פרק ט').

ד. פוסקים רבים אוסרים, אפילו על ידי מספרים או סם, מפני "לא ילבש גבר". (וזהר הקדוש, תרגום יונתן, ראב"ן, ספר המנהיג, רבינו יונה, רא"ה, רשב"א, שבולי הלקט, מארי, אבודרהם, אברבנאל, חכם צבי, סידור ר' יעקב עמדין, שאלות ותשובות צמח צדק, בני יששכר, מהרי"ל דיסקין, שדי חמד, חפץ חיים, ועוד מובא ב"הדרת פנים - זקן", ועיין שם חלק ב' פרק ג' שמונה יותר מחמישים פוסקים, ההולכים בשיטה זו, לאסור הסרת זקן בתער, מספריים, סם, משום לא ילבש.)

ה. פוסקים רבים אוסרים, להסיר הזקן, משום חקת הגוי, גם ללא תער, אלא בסתם מספרים או סם. (מהם מדרש רבה, אבן עזרא, ראב"ן, רוקח, רא"ה, תה"ד, אברבנאל, ספורנו, כתד חורה, של"ה, ב"ח, סידור יעב"ץ, הפלאה, שאלות ותשובות אמרי אש, צמח צדק, מנחת חינוך,

הגאון הקדוש מקאמארה, שדי חמד, שאלות ותשובות מהרש"ם, חזון איש, ועוד, סך הכל יותר מחמישים פוסקים, דבריהם הובאו בספר "הדרת פנים - זקן" חלק ב' פרק ד'.

ו. חֶלֶק מֵהַפּוֹסְקִים, אוֹסְרִים לְהִסִּיר הַזֶּקֶן, מִשׁוּם מְרָאִית עֵינַי, שְׂיִחְשְׁדוּ שְׂגִלְחוּ בְּתַעַר. (מובא בספר הנ"ל שכן הוא דעת הריטב"א, ב"ח, בית מאיר, יפה ללב, שדי חמד, סבא קדישא, מהרש"ם, חפץ חיים, דכ"ת, כלי חמדה, ועוד עיין שם, ספר הפ"ז ח"ב פ"ו עמוד תס"ב - תס"ו).

ז. וְחֶלֶק, אוֹסְרִים לְהִסִּיר הַזֶּקֶן אֶף בְּמִסְפְּרֵים, שְׂמָא אַחֲרֵים יְבֹאוּ לְיַדֵּי הַקָּלֶת הַתְּעִנָּן, וַיִּגְלְחוּ בְּתַעַר. (רבינו יהודה החסיד, דברי חכמים, מעשי רוקח על המשניות, שדי חמד, שאלות ותשובות מהרש"ם, חפץ חיים, דכ"ת, שאלות ותשובות דברי מלכיאל, מהרי"ח זאנענפעלד, רבי יוסף איהו הינקין, ועוד פוסקים, עיין ספר הנ"ל חלק ב' פרק ה' עמוד תמ"ו - תנ"א).

ח. הַחֶפֶץ חַיִּים כּוֹתֵב, שְׂאִין לְהִסִּיר הַזֶּקֶן כָּלֵל וְכָלֵל, (אפילו בְּמִסְפְּרֵים) מִפְּנֵי טַעֲמִים שׁוֹנִים. רְאִישִׁית, מוֹבָא בְּקַבְּלָהּ, שְׂעַל יְדֵי כֶּךָ קוֹרְעִים צְנוּרוֹת קְדוּשִׁים. (עיין באר היטב קפ"א ה').

ט. וְיִוְתֵר, מִפְּנֵי שְׂבִימִינוּ נוֹהֲגִים רַבִּים לֹא עֲלִינוּ לְגַלְחַת בְּתַעַר, וְעוֹקְרִים לֹא מֵהַתּוֹרָה, לְכֵן מְצוּהָ עֲצוּמָה לְכָלֵל יִשְׂרָאֵל, לֹא לְגַעַת בְּזֶקֶן אֶף לֹא בְּמִסְפְּרֵים, לְהִרְאוֹת לְכָל, שְׂמְצוּת ה' יִתְבָּרַךְ שְׂצוּהָ לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל חֲבִיבוֹת עֲלִינוּ, וְאִין אָנוּ מִתְבִּישִׁים בְּהֵן חֶסֶד וְשָׁלוֹם עַד כָּאן דְּבִרְיוֹ. (עיין שם שהעיר מקור נחמד לזה, ברכות י"א, לאחד שאמרים לו זקנד מגודל כו' עיין תוס' רבינו יהודה, ורשב"א, ותבין, ועיין עוד כעין זה בשאלות ותשובות מנח"א חלק ג' סימן ל"ח סוף קטע הראשון).

י. הַזּוֹהַר הַקְּדוֹשׁ כּוֹתֵב, אוֹי לוֹ לְמִי שְׂנָגַע בְּשִׁיעַר זְקֵנוֹ. (אדרא רבה דף ק"ל), (דְּבִרְיוֹנוּ מוֹסֵב עַל כָּל אוֹפְנֵי נְטִילַת שְׂעָרוֹת זְקוֹן הָאֶפְשָׁרִי).

יא. הַזֶּקֶן, הוּא אֶחָד מִסִּימְנֵי הַטְּהָרָה שֶׁל יְהוּדֵי, וְאֵלוֹ הַמְּסִירִים אוֹתוֹ, מְסִירֵים מְעַלִּיהֶם סִימֵן טְהָרָה. (עיין יעקב ע"ז ב').

יב. כְּתוּב בְּסִפְר "זֵינַן הַמְּשֻׁמְרִים" דְּהַלּוּמְדִין וּבְנֵי תוֹרָה מְחֻטְיָאִין הַרְבֵּים, דְּעַל יְדֵי שְׂהֶם מְקִילִים בְּמִסְפְּרֵים, מְגַלְחִין הַמּוֹן הָעַם גַּם בְּתַעַר. (עיין שם).

יג. תְּלַמְדֵי חֲכָמִים הַיּוֹשְׁבִים וְלוּמְדִים, נִדְרָשִׁים לְהַחְמִיר יוֹתֵר, לֹא לְהִסִּיר הַזֶּקֶן, לְחִלוּטֵינָן. (שו"ת חת"ס תאו"ת סקנ"ט, מעשה רוקח שם, עיין הטעם במ"מ לאות הקודם).

יד. בְּמִדֵּינֹת שְׂמַחְמִירִים לֹא לְגַלְחַת הַזֶּקֶן, אֶסוּר לְנַהֵג אַחֲרָת, וְגַם הָעוֹבֵר לְדוֹר בְּמִדֵּינָה אַחֲרָת, אֶסוּר לוֹ. (שלחן גבוה או"ת בכללי המנהגים בראש הספר אות קמ"ט, דכ"ת קפ"א י"ט, שו"ת דברי יוסף סי' ל"ו, חפץ חיים, שו"ת דברי מלכיאל שם).

טו. חֶלֶק מֵהַפּוֹסְקִים, מְחַמְרִים שְׂמֵי שְׂאִין לוֹ זְקָן, לֹא יִהְיֶה שׁוֹחֲטֵ. (שו"ת תיים ביד הספרדי יור"ד סי' א', דף ט', דכ"ת סי' ב' ס"ק פ"ט, ע"ש).

טז. הַמְּתַפְּלִים בְּנוֹסַח הָאֲרִיז"ל, אֶסוּר לְהֶם לְגַזּוֹת הַזֶּקֶן, בְּשׁוּם אֶפְן. (שו"ת שמחה לאיש יו"ד סי' ל"ה והעיד מקורו בשו"ת השיב משה או"ח סי' ז', ועי' בספרי מנוחת שלום ח"ז מס' נפש ישעי' על מאכלות אסורות באריכות עיין שם).

זו. מובא מהחת"ס סופר זצ"ל, כשהתחילו להסיר הזקן, עשו זאת בהכרח, בימי הפרענות, כשהיהודים עוינו בצרות צרורות בגרמניה, (גזרות תתנ"ו) התירו הגדולים לנוסעים, לשנות לבושם ולהסיר את זקנם, כדי שהאויבים לא יפירו אותם, שבימים אלו נהגו הגויים, לא לגדל זקן בעקבות ספור של מלך פולני, שלא צמח לו זקן, (מלך פולין סריס) וכדי שהאויבים לא יפירו יהודים הנודדים מארצם, התירו להם חכמים להסיר הזקן. יצא שבחזרם לביתם, התבישו הנוסעים במראם החדש ללא זקן, כך שהחלו להנהיג את אט שלא לגדל זקן, ורק תלמידי חכמים היושבים בביתם הותירו את זקנם. כל הבורחים מגרמניה לפולין לפני הגזירה, (בשנת תתנ"ו) לא היו מכרחים להגיע להתר. [לכן היה מנהג בגרמניה להסיר הזקן ובפולין לא]. (שו"ת חת"ס אורח סי' קנ"ט, ובעל התומים כתב באהבת יהונתן ויקרא בזה"ל: והנה באשכנז נהגין שמספרים הזקן שלהם וע"ז צווח הנביא כו, וע"ע שו"ת לבוש"מ מהד"ק יור"ד צ"ט, שו"ת בית שערים יור"ד דל"ו, שו"ת מנחת אלעזר ח"ב סי' מ"ח, שו"ת תירוש ויצהר סי' ס"ח, ס' קריה נאמנה בסוף הספר, חוברת וילקט יוסף, שנה שלישית - רביעית - שישית - שביעית - שמינית, המאסף שנה שביעית, ועי' ברד"ק שמואל ב' י' ה' וז"ל: לא היה מנהגם לגלח הזקן ואפילו במספרים כו' וחרפה הוא גלוח הזקן, אלא שנהגו כן באלה הארצות אשר אנחנו שם, ע"כ). (הארת המוציא לאור: מדברי החת"ס אנו רואים שכל ענין הסרת הזקן היה באין ברירה והיו מכרחים להגיע להתר מהגדולים ואפילו אז לא גזרו תלמידי חכמים את זקנם לפני קבלת התר).

יה. החיד"א כותב בדומה לנכתב לעיל, ידוע שבימי התנאים, האמוראים, הגאונים, לא נהגו לגזר הזקן, אלא המנהג התחיל באירופה אצל הגוים, בגלל סבה מסימת, וכך התפשט המנהג אצל היהודים, על ידי הגויים שעסקו עמם במסחר, לכן אף אם אפשר למצוא התרים, אין לסמוך על כך, רק בשעת הדחק ובצעת ספנה, וגם אז צריך כפרה מה' יתברך, ובלי זה בודאי אסור גמור לגזר הזקן. (שו"ת חיים שאל ח"ב סי' כ"ג - ברכ"י יור"ד קפ"א - עבודת הקודש, מורה באבצע סי' ד' או קל"ה, יוסף אומץ סי' מ"ה). הגאון הצדיק מורנו הרב ר' שאול בראך זכר צדיק לברכה, אבדק"ק קאשוי, כותב שמהאברבנאל רואים שלפני כ-450 שנים גם לא נמצאו יהודים יראים שגזזו זקניהם אפילו בסם. (אבות על בנים פ"ג מי"ג).

יז. מובא מהגאון החזון איש זכר צדיק לברכה, בענין הסרת הזקן, שמאד לא מוצא חן בעיניו, ומקבל זאת קשה ביותר, שהוא אינו נהג צנוע ואינו יהודי, רק נלמד מהגויים, ועוקרים בכך את הקדושה, אך אם מותרים שער קצר אינו נורא. (אגרות חזו"א ח"א קצ"ח).

כ. במכתב אחר הוא כותב, מעולם לא הייתי שבע רצון, מגזזת הזקן, בהיותי מרגל באסור עוד מהדור הקודם, שהיה חמור הענין, כהולך ללא כפה, והיה נחשב לכל, כמשיל את הלבוש היהודי, ולמרות ההתפשטות גם בין לומדי התורה, לא השתנה בעבור זה, לכן בוער לי הדבר מאד. (שם מקצ"ח).

כא. המסיר את זקנו, מעכב השפעת חסדי ה' יתברך בעולם. (ראנטי פ' קדושים, המקובל מהר"ן שפירא בספרו יין המשומר, הס' מובא גם בקיצור שלה, ובש"א).

כב. בספר "הקנה", כתוב שכהן ללא זקן, אף אם הוא בן 100 שנה, לא יעלה לדוכן. (דף כ"ח וכ"כ הרדב"ז בספרו טעה"מ מ' ע"ח, אבן עזרא עה"כ לא יקרחו קרחה, אברבנאל

ויקרא י"ט, ואודות המחבר הקדוש ע"י שה"ג סוף מע' ס', ושד"ת כללי הפוסקים סט"ו, או' מ"ט, ובענין הכהנים ע"י עוד שו"ת לבוש"מ ח"א מהדו"ת סי' כ', שו"ת מנח"י ח"ו סי' ט"ו).

כג. מוכא מהאבן עזרא, ה' יתברך ברא את הזקן ליפי, ממילא אינו יאה להשחיתו. (אבן עזרא ויקרא י"ט, פסוק כ"ו וזה כעין טעם שכ' החינוך בטעם איסור זריעת כלאים,

שלא לשנות בכוננת היוצר).

כד. ב"ספר חסידים", כותב, אין לגזוז הזקן אף בשעת סכנה. (ס"ח סי' קצ"ח).

כה. מוכא בספרים, ספור איום ונורא, שארע בתקופת רבי יהודה החסיד, היה היה עשיר, שהיה נוהג לגזוז הזקן, רבי יהודה החסיד זכר צדיק לברכה, היה מפציר בו שיחדל, אף העשיר לא שת לבו לרב, והתעלם באומרו שהוא מפנק ואינו יכול לסבל הזקן. אמר לו רבי יהודה: "דע לך, שיהיה לך סוף מר, שאחרי מיתתך יבואו שדים הנראים כמו פרות, וידרכו על פיך", (מרמז במקרא: "פאת ראשכם ולא תשחית"), שזהו הענש לגזוז זקנו. בהסתלק אותו עשיר מן העולם, החיה אותו רבי יהודה, וסמר שערות ראשו, וספר, שמיד אחרי מיתתו, הגיע אליו שד הנראה כמו פרה, והביא עמו כלי, מלא בזפת גפרית ומלח, והכניס בזה נשמתו, לאחר מכן העלה אותו המלאך, לבית דין של מעלה, הביאו לו חומש, ובקשו להקריא הפסוק "ולא תשחית את פאת זקנך", ולא ידע מה להשיב, מיד אחר כך, הכריזו שישים את נשמתו במדרגה התחתונה של הגהינום כו'. (המעשה מוכא בס' "יין המשומר" להר"ן שפירא בלשון זה שהי' מגלח במספריים, ובס' שבט מוסר פי"ח, בס' נוהג כצאן יוסף ה' גלוח, שו"ת מנחת אלעזר ח"ב סי' מ"ח, מאיר נתיב ע"ס נתיב מצותיך פח"י או' ל"ט, עמודי ארוזים דף נ"ט, "הדרת פנים - זקן" עמ' צ"ז, ותסמר שערות ראש אנוש, ובענין גירסת הקיצור של"ה ע"י שו"ת מנח"א שם ובספר הפ"ז שם בהערה 130. ובכללות ענין העונשים ר"ל על הסרת הזקן אף בלא תער ע"י ספר הפ"ז ח"ב פי"ג).

כו. ומשום גודל הענש, יש להחמיר בכל החמרות. (יוסף אומץ - דיני פאות).

כז. אחד הראשונים שאל בשמים בענין הסרת הזקן, והשיבו לו משמיא, שאין לגזוז הזקן אפילו לא במספרים, ואלו הגוזרים, שישאלו אותם היכן בוראכם מלכיכם ששכחתם לקיים מצוה קלה כל כך. (שו"ת מן השמים סי' ל"ו).

כח. יש הסוברים, שהזקן עשוי כדי שלצעירים יהיה דרך ארץ בפני הזקנים, ושיזכרו על ידי הזקן הלבן לשוב בתשובה. (תידות אהלים פ' נשא, מוכא

בספר הפ"ז).

כט. יש האומרים, לא להסיר הזקן, כדי לא לבטל את סימן החלוקה שה' יתברך עשה בין הגברים לנשים, והעושה בן, עושה הפך מרצון ה'. (רבינו בחיי ויקרא

י"ט, כ"ז, מאה שערים שער ס', שבט מוסר פ"א, ואברבנאל שם, יעב"ץ בחלון המצרי, וכ"כ באבודרהם בפרוש ברכת אשר יצר, והוסיף טעם מפני תואר הדרת פנים).

ל. חֶלֶק סוֹבְרִים, שֶׁהָאָסוּר הוּא לֹא לְהִסִיר אֶת הַיְפֵי מֵהַפְּנִים. (ספורנו, אבודרהם שם, שבט מוסר פ"א, פמ"ג או"ח תקס"א, מלבי"ם שמואל ב' י' ד', שו"ת בית שערים יור"ד דל"ו, ובתורה תמימה ויקרא י"ט, כ"ו, כע"ז דגילוח הזקן סימן לדאגה, עצבות וצער, וגידול הזקן הוא תענוג וכבוד, ע"ש. עי' בארוכה ספר הפ"ז ח"ב פי"ט).

לא. לְפִי הָאָר"י הַקְדוּשׁ, יֵשׁ לְהִזְהַר לֹא לְגַעַת בְּזָקָן, שֶׁמָּא תִתְלַשׁ אֶפִּילוּ שְׁעָרָה. (עי' שעה"מ פ' קדושים, שו"ע האריז"ל דיני עד"ש הל' י"א, טעה"מ וליקו"ת פ' קדושים, שעה"כ י' ב', אור צדיקים סי' מ"ב, עי' שו"ת כתונת יוסף יור"ד סי' א', מאורי אור חלק באר שבע ט"ז א').

לב. הַמְסִיר זָקָנוּ, שְׁלֹא יַעֲלֶה לְתוֹרָה. (מגלה עמוקות קדושים, שו"ת צור יעקב סי' ק', עי' דובב מישרים סי' כ"ג ובירושלים יש כמה בתי כנסיות שנוהגין כן, עמודי ארזים, עמ' שט"ו). הַגְּבָאִים שֶׁל בְּתֵי הַכְּנִסְיֹת, הָיוּ צְרִיכִים לְהִתְאַסֵּף בְּמִטְרָה, לֹא לְהַעֲלוֹת לְתוֹרָה יְהוּדֵי הַגּוֹזֵר זָקָנוּ, וְאֵם חֶפֶץ לְקַנּוֹת עֲלֶיהָ שְׂיַעֲלוּ אֶת הַמְּחִיר, כִּךְ שְׁלֹא יַעֲלֶה בְּיָדוֹ לְקַנּוֹת. (צוואה מחיים למהרח"פ דף ט"ו).

לג. הַנוֹשֵׂא זָקָן, מְעוֹרֵר י"ג מְדוֹת שֶׁל רַחֲמִים מְלַמְעָלָה. (בני יששכר חודש אלול מאמר ב', ב'). כִּךְ קִבְּלָנוּ עַד מֶשֶׁה רַבְּנוּ מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. (שם).

לד. הַגְּמָרָא אוֹמְרָת, לְפָנֵי בֵיאַת הַמְּשִׁיחַ יִהְיֶה "פְּנֵי הַדּוֹר כְּפָנֵי הַכֶּלֶב", וְהַפְּשֵׁט הוּא שְׂיִגְזְרוּ הַזָּקָן, וַיִּשְׂאִירוּ אֶת הַפְּאוֹת וְהַשְּׁעָר מֵעַל הַפֶּה, בְּאוֹתָהּ צוּרָה שְׁנֵרְאִית בְּחִיּוֹת טְמֵאוֹת וְכֻלְבִּים. (הרמ"ז מובא בלב העברי ל"ד, ב').

לה. הַגָּאוֹן הַצְּדִיק מוֹרְנוּ הֶרֶב ר' יוֹנָתָן זָכַר צְדִיק לְבִרְכָה כּוֹתֵב: מִצְוָה עַל כָּל אָחֵד, לְגַדֵּל זָקָן אֶפִּילוּ עִם הָאָרֶץ, לֹא כְמוֹ בְּחוֹמְרוֹת אַחֲרוֹת וְדִקְדוּקִים אַחֲרֵים, שְׁלֹא כָּל אָחֵד רְאוּי לְהַחְמִיר רַק תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים הַמְּצוּיִם בְּכָל הָאֲסוּרִים, כְּאֵן זֶה מִצְוָה. (נוהג כצאן יוסף ה' גילוח). אָמַר הַמוֹצִיא לְאוֹר: דְּבָרִים הַמְּלַהִיבִים הִלְלוּ, הֵם מִכָּה בְּפִשְׁטֵי עַל קִדְקֵדֵי מְלַעֲזִים שְׂאִין מִצְוָה זו כְּדֹאֵי רַק לְמַחְמִירִים וּפְרוּשִׁים, וְלֹא לְסִתֵּם עִמָּא דְאַרְעָא, כִּי הַדְּבָרִים הַנִּכְתָּבִים לְמַעֲלָה מְגַדִּים לְדְבָרֵיהֶם.

לו. רוב הַתְּרִים אַחֲרֵי הַתְּרִים, הֵם אֲנָשִׁים שֶׁהָאֱמוּנָה בְּלִבָּם נִחְלְשָׁה, שְׂבַעֲלֵי הָאֱמוּנָה הָאֲמֵתִים אֵינָם מְגַלְחִים אֶת זָקָנָם כָּלֵל, רַק מְעַט מְאֹד הַמְּכַרְחִים. (ס' אור המצות ח"ג מצוה מ"ד).

לז. יֵשׁ הַפּוֹתְבִים, לֹא לְהַרְשׁוֹת לְהִיּוֹת כְּשִׁלְיַח צְבוּר לְמַגְלַח זָקָנוּ. (מנחת אהרן כלל י"ב או' כ', שו"ת חיים בידסי' א', אלף המגן על מטה אפרים סי' תקפ"א ס"ק נ"א, כבוד חכמים עמ' קס"ט, דכ"ת יוד"ר סי' ב', ס"ק פ"ט, בעל בני יששכר בס' מגיד תעלומה ברכות דף י"א, שו"ת חיים ביד סי' א' למהרח"פ, בשו"ת שמחה לאיש שם העיר מקורו משו"ת השיב משה הנ"ל).

לח. כְּשֶׁתְּרָאָה מְגַדְלֵי זָקָן וְהֵם עֲנִיִּים, אָז נוֹדַע ה' מִשְׁפָּט עֲשָׂה, לְגִבּוֹת חוֹבוֹתֵיהֶם וְחִטְאוֹתֵיהֶם וְאֵלְמָלָא הָיוּ מְגַלְחֵי זָקָן לֹא הָיוּ מִתְּכַפְּרִים עוֹנוֹתֵיהֶם אֶף בְּעֲנִיּוֹת. (ישמח משה פ' אמור).

לט. כָּל בַּר דַּעַת יִשְׁכִּיל לְהִבִּין, שְׂבַעֲקֻבוֹת שְׁנַפְלוּ לְרַשְׁתּוֹ שֶׁל הַבַּעַל דְּבַר בְּגִרְמִנְיָה לְגַלְחַת הַזָּקָן, הַתְּחִזְקָה הַכְּפִירָה וְהַתְּפִשְׁטָה הָאֶפִיקוֹרְסוֹת, וְהָאֲמַת הִיא כְּפִי

הַכְּתוּב בְּסִפְרֵי הַקְּדוּשִׁים, שְׁאֵפִילוּ לְהַסִּיר הַזְּקֵן הַמֵּתֵר עַל פִּי דִין, הוּא פָּגַם נוֹרָא, ה' יִשְׁמְרֵנוּ, וְאֵין לְשַׁעַר וּלְהַעֲרִיף, בְּשֹׁכֵל אָנוּשׁ, עֲצַמַת הַקְּדוּשָׁה הַטְּמוּנָה בְּזֶקֶן וְכֵן בְּאוֹתָהּ מִדָּה אֵין לְשַׁעַר הַעֲנֵשׁ עַל הַשְּׁחַתַּת הַקְּדוּשָׁה הַרוּמְמָה כּו'. כָּל הַיְהוּדוֹת תְּלוּיָהּ בְּזָה, כִּי עַל יְדֵי הַזְּקֵן וְהַפְּאוֹת, זֹכִים לִירְאָה, וְעַל יְדֵי זֶה, מְקַבְּלִים הַשְּׁפַעַת חֲסִידִים מִמֶּעַל, וְעַל יְדֵי זֶה, אֵין צָרִיף לְעַמֵּל עַל הַפְּרִנְסָה, וְאֶפְשָׁר לְהִיּוֹת פְּנוּיִים לְעִבּוּדַת ה' יִתְבָּרֵךְ כָּל הַיּוֹם, וְהָרִי זֹהֵי שְׁאִיפְתָּנוּ אֵלֶיהָ אָנוּ כְּמָהִים, וּמִמִּילָא כָּל הַיְהוּדוֹת תְּלוּיָהּ עַל הַזְּקֵן וְהַפְּאוֹת. עַל יְדֵי הַזְּקֵן וְהַפְּאוֹת, הַיְהוּדִי נִכְרַ, וְהַרוּצָה חֹס וְחִלְיָה לְכַפּוֹר בְּאֵלֵי יִשְׂרָאֵל, הַדְּבַר הַרְּאוּשׁוֹן הוּא עוֹקֵר אֶת הַזְּקֵן וְהַפְּאוֹת, כִּי הָאֲמַת כָּל הַיְהוּדוֹת תְּלוּיָהּ בְּזֶקֶן וּבַפְּאוֹת. (כּל הַנ"ל מְבוּאָר בְּלִיקוּטֵי הַלְכוֹת לַהֲגַה"ק מֵהַר"ן הַלְכוֹת גִּילוּחַ הַלְכָה ב', ג', ע"ש).

מ. הַפְּלֵא יוֹעֵץ (עֲרֵךְ גְּלוּחַ) כּוֹתֵב: רְאוּי לְכָל יִרְאָ שְׁמַיִם שְׁלֵא יַגַּע בְּזֶקְנוֹ, לֹא בְשַׁעֲרוֹת שְׁעַל פְּנָיו וְלֹא בְשַׁעֲרוֹת שְׁעַל צְנָאוֹ, שְׁעַל יְדֵי זֶה מְבִיא רָעָה עַל עַצְמוֹ, וְעוֹד כָּתֵב לְמָה לֹא יִתְנַהֵג כָּל אָדָם כְּפִי שְׁלֵמֵד אוֹתָנוּ הָאֲרִיז"ל, הָאֵם יֵשׁ אֵיזָה צַעַר אוֹ אֵיזָה נּוֹק מְזָה, לְמָה לֹא יִסְתַּכְּלוּ עַל כְּבוֹד ה' יִתְבָּרֵךְ בְּדַבָּר קָטָן כָּל כָּךְ עַד כְּאֵן.

מא. גְּלוּחַ הַזְּקֵן אֲצֵל אָדָם חָשׁוּב חֲמוּר הַרְּבֵה יוֹתֵר וְעַלּוּל לְהַחֲשֵׁב כְּחִלּוּל ה'.

(שׁו"ת אַמְרֵי אֵשׁ, יוֹר"ד ס"ו ב"ה.)

מב. הַמְּגַלְחִים זְקֵנִים מְרְאוּי שְׁמִדְרָרִים בְּרוּחַנִיּוֹת. (שׁו"ת תִּירוּשׁ וַיִּצְהַר ס"ח ס"ח בַּשֵּׁם הַמְּלַבִּי"ם, חֲפֵץ חַיִּים בְּקוֹ תַּפְּאֶרֶת אָדָם פ"ה, שׁו"ת דְּבַרֵי מַלְכֵיאל ח"ה ס"ו פ"א).

מג. הַסְּבָא קְדִישָׁא, ר' שְׁלֵמָה אֵלִיעֶזֶר אֶלְפַנְדֵּרִי, לֹא הִרְשָׁה לְאַנְשִׁים לְלֹא זְקֵן לְדַרְךָ עַל מַפְתָּן בֵּיתוֹ, וְאֵלוֹ שְׁנִדְחָקוּ לֹא הִבִּיט בְּפָנֵיהֶם וְכִמּוּבָן לֹא דִבֵּר עִמָּם בְּלַמּוּד. (ס' עֲמוּדֵי אֲרוּיִם לַהֲגַה"ק מֵהַרִּיא"ז מֵרַגְלִיּוֹת דָּף נ"ב).

מד. וְעַנְיָן הוּא לֹא לְזִלְזַל בְּכְבוֹד הַזְּקֵן בְּדַבָּרִים אַחֲרִים. (עֵי עֲרוּה"ש קנ"א י', וּמָה שְׁתַּמָּה עַל הַר"י, שְׁכִיבֵד הַרִיצְפָה לְפָנֵי אַרְוֹן הַקְּדוּשׁ בּוֹזְקֵנוּ כְּמְבוּאָר בְּמ"א שֵׁם, אָנוּ מִתְמַהִין עַל תְּמִיהַתּוֹ וְכִי הוּא לְגוֹדֵל קְדוּשְׁתּוֹ לֹא יֵדַע אֵם יֵשׁ זְלוּזֵל אוֹ לֹא, וְנִאֲמָן עֲלֵינוּ הַס"ח שְׁכֵנִים הַדְּבָרִים, וְגַם הוּא הִבִּיא לְמַעֲלָה, וְאֵם הַרְּאוּשׁוֹנִים כְּמַלְאכִים, אָנוּ כְּאֲנָשִׁים, וְכֵל לְבַבּוֹת דּוֹרֵשׁ ד').

מה. לְמַעֲשָׂה עַל כָּל יְהוּדֵי יִרְאָ שְׁמַיִם לְנַהֵג עַל פִּי רְבוּתֵינוּ הַקְּדוּשִׁים וּלְגַדֵּל זְקֵן.

(שׁו"ת לְבוּשׁ"מ ח"א בְּמַפְתַּחוֹת לִיּוֹר"ד ס"ו צ"ט).

מו. בּוּשָׁה גְדוּלָה הִיא שְׁגוּיִים רַבִּים מוֹתִירִים אֶת זְקֵנִים לְגְדוּל וּבְדִיּוֹק הַיְהוּדִים הַמְּצוּיִים עַל כָּךְ, לָהֶם הַדְּבַר קָשָׁה, וְתוֹדָה לְעוֹמֵד בְּפָנֵי הַפְּרָצָה, וְשְׁלֵא יְבוּשׁ מִפְּנֵי הַמְּלַעֲיָגִים, וְכֵךְ אוֹמֵר הַנְּבִיא שְׁצָרִיף לְהִיּוֹת כְּחוּמָה בְּצוּרָה נִגְדַּת הַפְּרִיִצִים, וּבְנֵי הַתּוֹרָה הַעוֹמְדִים נִגְדַּת עֲלֵיהֶם שְׁאֵין בְּהֶם יִרְאָת שְׁמַיִם כּו'. וְכָל אֵלוֹ הַמְּנַסִּים לְהַרְפוֹת יְדֵיהֶם שֶׁל הַחֲפָצִים לְחֻזַּק יְסוּדוֹת הַיְהוּדוֹת נְכֻלָּיִם בְּקִלְלַת "אַרְוֹר אֲשֶׁר לֹא יָקִים אֶת דְּבַרֵי הַתּוֹרָה" וְהַמְּחֻזַּק יְסוּדוֹת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה הוּא בְּכֻלָּל שֶׁל "בְּרוּךְ" כּו'. (שׁו"ת דְּבַרֵי מַלְכֵיאל ח"ד ס"ו ס"ו).

מזו. מִמְשִׁיךְ וְכוּתֵב, הַמִּתְבוּנֵן יִרְאֶה שְׂזֵהוּ הִפְתַּח לְכָל הָעֲבֹרֹת בְּמִדְיֵנוּתָנוּ וְהַחֲפֵץ לְפָרֵק מֵעָלָיו עַל יִרְאַת שָׁמַיִם, דְּבַר רֵאשׁוֹן מְגִלַּח זְקָנוֹ. (ח"ה ס' פ"א).

מח. וְכֵן כּוֹתְבִים גַּם אַחֲרֵים שְׁמִיד בְּהִסְרַת הַזְקָן מֵהַפְּנִים קֵל יוֹתֵר לְעִבּוּר עַל כָּל הָעֲבֹרֹת בַּתּוֹרָה אֲפִילוּ חֲלוּל שִׁבַּת וְהִנְחַת תְּפִלִּין. (שו"ת תירוש ויצהר ס' ס"ח בשם ס' עולם עשייה, חפץ חיים בקונטרס תפארת אדם, משך חכמה, שו"ת דברי מלכיאל ח"ה ס' פ"א).

מט. בַּתְּקוּפַת הַגֵּה"ק ר' יְחִזְקֵאל לִנְדָא זצ"ל בַּעֲהֵמ"ח שו"ת "נוֹדַע בִּיהוּדָה" פֶּרֶץ אֶחָד גָּדֵר וְגִלַּח זְקָנוֹ, הַ"נוֹדַע בִּיהוּדָה" הִזְהִירוּ וְהִטִּיף לוֹ מוֹסֵר שְׁלֵא יַעֲשֶׂה זֹאת יוֹתֵר, כִּי מִלְּבַד עוֹוֹנוּ הוּא נוֹשֵׂא עָלָיו עֲבֹרֹת אַחֲרֵים הַעוֹשִׂים אַחֲרָיו, אוֹתוֹ אֶחָד לֹא שָׁמַע בְּקוֹל רְבוּ וְתוֹךְ זְמַן קֶצֶר הַסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם. בְּדֶרֶךְ נְשִׂיאת הַנֶּפֶט לְמִנְחַתוֹ הַתְּמִידִית, שָׁלַח הַ"נוֹדַע בִּיהוּדָה" צוּי לְרֵאשׁ הַחֲבֵרָה קְדִישָׁא שְׁמִיתִינוּ עִם הַלְוִיָּה עַד בּוֹאוֹ. הַ"נוֹדַע בִּיהוּדָה" הוֹפִיעַ וְהַלְוִיָּה הַתְּחִלָּה, כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְרַחֲוֵב הָרֵאשִׁי צוּה הָרֵב לְעֶצֶר, וְשָׁלַח לְקָרָא לְסַפֵּר וְצוּה עָלָיו לְגִלַּח הַזְקָן שְׂגָדֵל לְנֶפֶט בִּימֵי חוּלָיו, כְּדִי שִׁיגִיעַ לְמַעֲלָה כְּנוֹהֲגוֹ בְּחַיָּיו, וּמִיד אַחַר כֵּן חִזַּר הַנוֹדַע בִּיהוּדָה לְבִיתוֹ. (ס' מופת הדור דף ט"ז ע"ב, מובא בשו"ת תירוש ויצהר ס' ס"ח).

נ. בְּיַמֵּינוּ, הַדוֹר בְּרוּךְ ה' הַשְּׁתַּפֵּר בְּאֵי הַסְרַת הַזְקָן עַל יְדֵי שְׁכָל חֲסִיד הַנוֹסֵעַ לְרַבּוֹ הַצְּדִיק מְזַהֵר בְּזֵה. (ברית משה על הסמ"ג מצ' נ"ח, ועי' ס' "הדרת פנים - זקן" עמ' רס"ט שהעתיק מכתבו של הגר"ש דווארקיין שליט"א בזה"ל, ידוע שצער גדול הצטער אותו צדיק החפץ חיים זצ"ל ע"ז שלא ה' יכול לפעול על תלמידיו בני ישיבתו [אף שהיו יראים ושלמים, כידוע] שלא לספר זקנים. ובשנת עת"ר כשהי' אסיפת הרבנים הידוע בעיר המלוכה פעטערבורג שהשתתפו בה גדולי הדור ההוא כמו האדמו"ר מהרש"ב מליובאוויטש זצ"ל והחפץ חיים זצ"ל, ור' חיים בריסקער זצ"ל, שאל אז החפץ חיים את האדמו"ר מליובאוויטש האם יכול לגלות לו הסוד במה כחו גדול שהוא פעל על בני ישיבתו שאין מסתפרים זקנם, והשיב לו האדמו"ר זצ"ל שאצלם הוא בפשיטות וא"צ לדבר עמהם עד"ו, ע"כ).

נא. בַּשְּׁנַת תר"ו יִצְאָה גְזִירָה בְּפוֹלִין שְׁאֶסְרָה עַל הַיְהוּדִים לְלַבֵּשׁ מְעִיל מְשִׁי אַרְוֶה וּמְכַנְסִים קְצָרוֹת, וְהַעֲקָר אָסוּר לְגַדֵּל זְקָן וּפְאוֹת, שְׁנִים מְגֹדְלֵי הַדוֹר הַגֵּה"ק חֲדוּשֵׁי הָרִי"ם זצ"ל וְהַגֵּה"ק מַהֲר"א מְטַשְׁעֶכְעֵנְאוּר זצ"ל, שְׁגָרוּ בְּפוֹלִין בְּזִמְנֵי הַזֶּה, פָּסְקוּ שִׁישׁ לְנַהֵג בְּ"יְהַרְג וְאֵל יַעֲבֹר".

נב. יֵשׁ פּוֹסְקִים הַפּוֹתְבִים לְפִי שְׁבִזְמַנָּנוּ שְׁנִפְרֵץ לֹא עָלִינוּ לְגִלַּח הַזְקָן בַּתַּעַר, מְצוּה גְדוּלָה לְשׁוּמְרֵי תּוֹרָה וּמְצוּוֹת, לְהִתְחַזֵּק לְהַפְּךָ וְלֹא לְהִסִּיר הַזְקָן. (פי' רבינו סעדי' גאון על דברי הש"ס ברכות י"א ע"א, וכ"פ רבינו חננאל, וכ"פ הערוך שם, תוס' ר' יהודא החסיד שם, חי' הרשב"א שם, דברי חכמים, החפץ חיים בקונטרס תפארת אדם בתחילתו, ובספר הפ"ז ח"ב פ"ה אות א' שמביא שם הרבה פוסקים שכ"כ עיי"ש).

נג. הַמְגִלַּח אֶת הַזְקָן גוֹרֵם שְׁרוּחַ הַטּוֹמְאָה שֶׁל הַגּוֹיִים נִדְבַקְתָּ בּוֹ. (תורת אלה - להגה"ק משאפראן זצ"ל).

נד. מוֹבָא מֵהַחֲפֵץ חַיִּים, יֵשׁ אֲנָשִׁים הַמִּתְגַּלְּחִים כִּי חֲפִצִּים לִיְפוֹת וּלְפָאָר עֲצָמָם וְזֶה עָלוּל לְהִבְיָא לְאִסוּר עֲרִיוֹת. (בקונטרס תפארת אדם פ"ו).

נה. יש פוסקים האוסרים מטעם "ואל תטש תורת אִמֶּךָ". (ש"ת דברי יוסף או' ב', ס' זקן אברהם מאמר ו' או' ז', שלחן גבוה או' א', מהר"א פלעקלעס בס' עולת חודש ח"ב דרוש א', עמ' ט"ו, שו"ת חת"ס שם, שו"ת חיים ביד סי' ד', צ"צ סי' צ"ג, שד"ח שם, חפץ חיים שם, שו"ת דברי מלכיאל ח"ד סי' ס"ו, שו"ת קול מבשר ח"אסי' ח"י, עמודי ארזים דף ע"א, שו"ת חלקת יעקב עמ' שי"ח, ועוד הרבה דעות הובאו בספר הפ"ז ח"ב פ"ח).

פֶּרֶק ב'

סְרוּק הַזֶּקֶן

מִתֵּר לְסָרֵק הַזֶּקֶן. (כ"נ בשל"ה ענין דרך ארץ, ומט"א סי' תר"ו סק"ח, שו"ת כתונת יוסף יור"ד סי' א', ובס' יד נאמן דף י"ד, דיש קבלה עד הארז"ל דסריקה שרי ואדרבה טוב וישר לסרוק הזקן בכל יום [מובא בס' "הדרת פנים - זקן" עמ' תקט"ז], וכ"נ בשד"ח מע' ג', או' ע"ה, ובכה"ח סי' ז"ך או' י"ג, דטוב לעשות כן לכבוד שבת, וכן נהגו הגאון מוהר"ר נתן אדלר זצ"ל, והגאון מוהר"ח סופר זצ"ל כמבואר בתולדות סופרים, וגם דעת חזון איש זצ"ל להתיר במסרק כמבואר בס' שם עמ' ש"ו). **יש המַחְמִירִים.** (בזכרונות אלי' ח"י מע' ז', דכפי פשט הארז"ל נ' דאסור, במט"א שם דאנשי מעשה נוהגין כן, במהר"י צמח בעהמ"ח נגיד ומצוה מגורי הארז"ל דאם ע"י סיבות יפיל השערות יותר אם לא יסרוק, וגם שנכרכות אלו עם אלו הגורם נפילתן העיצה היעוצה לרחוץ הזקן הרבה ולתקן אח"כ במסרק מעט מעט השערות מובא בקונ' תוס' חיים הנספח לס' צוואה מחיים למהר"ח פ', וע"ע נימוקי או"ח סי' עד"ר).

נְגִיעַת הַזֶּקֶן בַּשַּׁבָּת

יש להזהר מאד לא לגעת בזקן בשבת כדי לא להפשיל חס ושלום בתלישת שערות. פעם ארע שהאר"י הקדוש הכניס בטעות את ידו לזקנו בשבת, וביראתו שָׁמָא תתלשנה שערות, לא הוציא את ידו מזקנו עד מוצאי שבת. (חסל"א סי' של"ט, כה"ח למהר"ח פ' סי' ל' או' מ"ח, צוואה מחיים או' נ"ט, כה"ח סי' ש"ג ס"ק קכ"ז, וסי' ש"מ סק"י, ע"ש).

הַנְּחַת שֵׁעַר הַזֶּקֶן בַּסֶּפֶר

אָסוּר לְהַכְנִיס שֵׁעַר הַזֶּקֶן בַּסֶּפֶרִים. (שו"ת תורה לשמה לבעל בן איש חי סי' ש"ו, וס' מאורי אור מובא ליקו"מ ח"א סדר קביעות עתים לתורה עמ' ק"ו, וליקו"מ שם, שו"ת בית ישראל [עדעלין] יור"ד סי' קל"ז). **יהודים יראים היו נוהגים ששערה שנשרה מזקן היו מטמינים בספר, (ס' עמודי ארזים עמוד ז', שו"ת תירוש ויצהר סי' ס"ח, ליקו"מ ובי"ש שם), אך רק להם היה מתר פנין שהיו נזהרים ביותר על קדושת הזקן שחס ושלום לא תתלשנה שערות לכן היה בזה קדושה והיה מתר להכניס השערות בספר, (עמודי ארזים שם, ליקו"מ שם), אבל לפי חלק מהפוסקים זהו היתר רק לתלמידי חכמים שאינם נוגעים בזקנם רק בלמוד, אם נשרה שערה באמצע הלמוד מתר להכניסה לספר שלומדים בו.** (שו"ת

בית ישראל שם). מִתָּר גַּם לְהַכְנִיֵס שְׁעָרָה בְּסִפְרָ שִׁיהֵנָה סִמֵּן הֵיכָן אוֹחֲזִים. (שו"ת תורה לשמה שם, ובית ישראל שם).

לְסוֹבֵב הַזֶּקֶן

אֲנָשִׁים שְׁלָהֶם זֶקֶן אַרְוֶף וּמְסוֹבְבִים אוֹתוֹ לְמַעַלָּה שִׁירָאָה קָצָר, אֵינָם נוֹהֲגִים נְכוּן. (שו"ת תורה לשמה, סי' תמ"ז, ודברי מהרש"ב מליובאוויטש זצ"ל בספרו "תורת שלום" עמ' 74 ואילך).

סְגוּלוֹת עַל יְדֵי הַזֶּקֶן

הַגֵּה־ק ר' שְׁלֵמָה מְקַרְלִין זצ"ל נִתֵּן עֲצָה לְחֲשׂוֹף בָּנִים לֹא עֲלִינוּ, שְׂוִיתִיר לְגְדוֹל זֶקֶנוּ וְנוֹשְׁע. (ס' שמע שלמה חלק שלשלת היוחסין "ישרש יעקב" ג'-ל"ד). וּמִי שְׂאִין לוֹ זֶקֶן נִהְיָה עֲנִי וּמְאֹבֵד פְּרַנְסָתוֹ. (זהר ח"ג קל"א, ישמח משה פ' אמור, כה"ח סי' ר"ז או' י"ג למהרח"פ, טטרת ישועה דזיקוב פ' קדושים).

גְּלוּת הַשְּׂפָה

הַשְּׂפָה שְׁעַל הַפֶּה הָעוֹמֵד וּמִפְרִיעַ לְאֲכִילָה מִתָּר לְגַלְתָּ. (בשלחן גבוה כ' ג' טעמים להחמיר לגלח דוקא שפה שמעכב אכילה, א) דְּאוֹתָן הַמְּפָרִידִין אוֹתָם הַשְּׁעָרוֹת לְצַד יָמִין וּלְצַד שְׂמָאל לְהַדְמוֹת לְגוּיִים אֲנָשֵׁי הַמְּלַחְמָה הַבְּרִיוֹנִים שְׂמַגְדְּלִים שְׁעַר הַשְּׂפָה בְּכַה־ג, ב) דְּלֹא יִמְלֹט מְאִכִּילַת בְּשָׂר וְחֶלֶב, דָּאֵם אֲכַל גְּבִינָה נִשְׂאָרוֹ פְּתִיתִי גְּבִינָה בֵּין הַשְּׁעָרוֹת, וַיֵּבֵא לְאֲכָלָם עִם הַבְּשָׂר, ג) כְּפִי חֲכָמֵי הַזֶּהָר הַקְּדוֹשׁ בְּאֲדָרָא רַבָּה (פְּרֶשֶׁת נִשְׂא) צָרִיף שִׁיְהִיו הַשְּׂפָתַיִם פְּנוּיִים מְכַל צַד מְכַל שְׁעַר, ע"כ). וְעוֹד טְעָמִים נִשְׁנוּ בְּזֶה. ד) דְּעַל פִּי הָאֲרִיז"ל צָרִיף לְבַעַר הַשְּׁעַר מְסַבִּיבוֹת פִּיו בְּעַת הַתְּפִלָּה. (מובא ביפה ללב ח"ה סי' קפ"א). ה) שְׂקָץ הוּא וּמְטַמְּאָה הַמְּאָכֵל, (יעב"ץ בסידור ה' ט"ב שער הדלק חלון ז' חלון המצרי וע"ע בן איש חי בשו"ת תורה לשמה סי' ש"צ דאין שום חומרה וחסידות בזה כלל אלא גם החסידים עושין כן דבהדיא אי' בכתבי מהר"ח ו' ולה"ה כי רבינו האריז"ל בעצמו היה קוצץ משער השפה מה שהי' מעכב האכילה, ומי לנו גדול ממנו בחסידות וכו' ע"ש. וראיתי בשו"ת שמחה לאיש יור"ד לה' שתמה מנין יהא המנהג להרבה חסידים ואנשי מעשה שמדקדקין לא לקצץ גם שפה המעכב, ע"ש שדת' ליישב מטעם סלסול, והניח בצ"ע).

פָּרָק ג'

מְסִירוֹת נֶפֶשׁ לֹא לְגַלְתָּ זֶקֶן

א. אֵין לְהַסִּיר הַזֶּקֶן אֶפִּילוֹ בְּשַׁעַת סְפָנָה. (ר' יהודה החסיד, שו"ת אמרי א"ש, חי' הרי"ם, הגאון הק' מהר"א אבדק"ק טשעכענאוו).

ב. עִם יִשְׂרָאֵל נִגְאָלוּ מִמְצָרִים בְּזָכוֹת מְסִירוֹת נֶפֶשׁ לְמַעַן הַזֶּקֶן. (שער יששכר).

ג. אלו ההולכים בהכרח לצבא שיותירו זקנם לגדול גם אם גויים או רשעים עשויים ללעג עליהם בעבור זה ואף אם זה עלול להביא להפסדים כספיים.

(חפץ חיים בס' מתנה ישראל).

ד. אפילו אם נמצא אחד לבדו עם זקן בעיר פלה או במדינה שלימה אין לגעת בזקן. (ר' זלמן סורוצקין).

ה. כשהיהודים גלו מארץ ישראל בימי חרבן בית המקדש הזהירו אותם שאם לא יסירו את הזקן והפאות מורידים להם את הראש, ולא שמעו בקולם. (מדרש

רבה איכה פ"ה, עמודי ארזים).

ו. צדיקים פסקו בגזרה בפולין נגד הזקן, "יהרג ואל יעבור". (כ"כ בס' מאיר עיני הגולה שכ"פ בעל חי' הרי"ם והקדוש מהר"א מטשעכענאו זצ"ל, ע"ש, ועי' לעיל פ"א אות נ"א באריכות).

ז. כתב בש"ד חמד מעמוד למ"ד כלל קט"ז בסופו וזה לשונו: וכבר כתב הריטב"א שראוי לאסור מפני חשד הרואים ואף במספרים שלא כעין תער, כמו שכתב הגאון צ"צ, ואין להורות צד התר בזמן הזה אלא למי שצריך לזה כו', על דא ודאי לן יאות למבכי או לדור שכף עלה בימיו, ואחד הרואה ואחד השומע כשופר ירים קולו להוכיח על זה, ולא יתיאש לומר כבר פשתה המספחת ולא יתנו אזן קשבת, חלילה לומר כן, וישראל קדושים אם יוכיחום יקבלו באהבה ואפילו אם רק נפש אחת מישראל נוכל להצילו מרדת שחת הרי לנו כאלו נקים עולם מלא. ומעיד אני עלי שאחד מחכמי דורנו זה דרכו כל הימים להוכיח על זה במתק שפתים [שלא להסיר הזקן] ורבים השיב מעוות זה, ה' יזכנו לזכות את הרבים לעשות נחת רוח ליוצרנו יתברך שמו, (עכ"ל שד"ח).

ת . ו . ש . ל . ב . ע .

